

njegovi za električnu, indukcijsku struju idu među „najvelebnije i najzamašnije tvorevine na području matematičke fizike.“ Ovu granu znanosti on je kao profesor königsberške univerze upravo unio u nje-mačka sveučilišta.

Nek je dosta monotonog nabranjanja. Našem upitu: zar i njih ima..., odgovoreno je možda kratko, ali ne nedostatno. U par pogleda po najnaprednijim moder-nim laboratorijama našli smo radnika, učenjaka prvog reda, kojima se neda poreći veličina duha, ali ni po-zitivna vjera. Prvo im nitko ni ne poriče, samo drugo kao da ne valja više danas spominjati. A zašto? Jer je pozitivnom inteligentu religioznost negativna, ne-mila strana duha. No objektivan sudija kroči samo-svijesno za istinom i ne smetaju ga toliko prosvirane glasine uvijek nove, uvijek stare onih, kojima se ona — istina — ne mili. Sa strane pako prirodoznanaca, kojima je narav katekizam bila, Volta trijezno opaža: „Moderna otkrića, nove spoznaje, koje smo stekli, novi prolazi, koje smo probili, ne smiju predrasude zidati proti staroj istini“, dok Ørsted odlučno izjav-ljuje: „Svako temeljito proučavanje naravi vodi k spoznaji Boga.“

Sarajevo.

Franjo Zec D. I.

O BRAKU PO VOLJI BOŽJOJ.

SVETO PISMO O BRAKU.

Čovjek, mali svijet u velikom svijetu, sâm je za sebe velika tajna. To priznavaju i bezvjerski prirodoslovci svojom donekle pretjeranom krilaticom: „Ignoramus et ignorabimus: Ne znamo i ne ćemo nikada znati“ (Du Bois-Reymond). Pa kako da prva klica i kolijevka ljudskog društva, zakoniti brak, ne bi bio pun svetih

tajna? — Dvostruku tajnu o stvorenju prvih ljudi i o božanskoj uredbi braka ističe najsvetija knjiga na prvim stranicama svojim. A Krist se je udostojao dotične Duhom Svetim nadahnute riječi Mojsijeve o stvorenju Adamovu „na sliku i priliku Božju“ i nadahnute riječi Adamove o „kosti iz kostiju“ njegovih i o „prianjanju muža za ženu“ naročito potvrditi kao tajinstvene riječi Božje. Dalje iz nadahnutih riječi: „Bit će dvoje u tijelu jednom“ jasno i bistro dokazuje on nerazrješivost braka po volji Božjoj: „Što je dakle Bog sastavio, čovjek neka ne rastavlja.“ A površ toga Spasitelj u Novom Zavjetu ističe još i treću tajinstvenu sliku o vrlini svojevoljnog djevičanstva ispred dobrog i zakonitog braka.

PRVA SLIKA I TAJNA STVORITELJEVA.

Tko hoće da razumije umjetničko djelo, tražit će prije svega lijepu zamisao, što ju je umjetnik htio da prikaže svojim izvanjskom slikom. I u remek-djelu ovog svemira i vidljivog kralja njegova treba nam prije svega tražiti ideje, zamisli Tvorca božanskoga. „Sve su naravne stvari samo paslike, snimci, kopije dotičnih prasluka i uzora višeg, vrhunarnog svijeta“ (Pörtzgen). Primijesimo to na stvorenje Adamovo, gdje ćemo naći potvrdu te istine u riječima Duha Svetoga.

Kod stvaranja ostalih živih bića Bog nije vrijednim pronašao, da napose spomene muško i žensko, a još manje, da se поближе osvrne na prvi postanak njihov i na kakav viši uzor njihove naravi: „Neka pusti zemlja iz sebe travu zelenu... Neka izvede zemlja životinje po vrsti njihovoj...“

No kad je Bog stao stvarati čovjeka, prema riječima sv. Ivana Zlatousnika, kao da su tri božanske Osobe među sobom vijećale: „Načinimo čovjeka na sliku i priliku svoju, da zavlada... životinja-ma... I načini Gospod Bog čovjeka od gliba zemaljskoga i nadahnu mu u lice duh životni, i posta čovjek

duša živa.“ Tim u ostalom tajinstvenim riječima Božijim jasno se utvrđuje naravna istina i činjenica, da se čovjek sastoji iz dvije bitno različite česti, iz tijela zemaljskoga i iz životnoga duha, koji neposredno potječe od daha Božjega kao netvarna, ali stvorena slika i prilika Božja. Duh Sveti pripovijeda nam sve to priprostim, zornim, antropomorfičnim načinom prema shvaćanju našem, da naime bar donekle uzmognemo razumjeti duboku tajnu stvorenja i plemenitog porijekla svoga. Jer i ovdje vrijedi značajna riječ Kristova Nikodemu: „Zaista, zaista ti kažem: Što znamo, govorimo, i što vidjesmo svjedočimo, pa svjedočanstva našega ne primate. Kad vam kazah zemaljsko, pa ne vjerujete, kako ćete vjerovati, ako vam kažem nebesko?“

DRUGA SLIKA I TAJNA BOŽJA U BRAKU.

„I reče Gospod Bog: Nije dobro, da je čovjek sam; načinimo mu pomoćnicu prema njemu. A načinivši Gospod Bog od zemlje sve životinje..., dovede ih k Adamu, da vidi, kako će ih nazvati; pa kako Adam nazva koju životinju, onako joj je ime... Ali se Adamu ne nađe pomoćnica prema njemu“. Tako Duh Sveti unaprijed osujećuje besmislene pokušaje modernih nadri-mudraca, da premoste bitni jaz, što zijeva između razumnog čovjeka, kralja sve prirode, i nerazumnih životinja. Družicu i pomoćnicu, bitno ravnopravnu prvom čovjeku, stvoriti može tek svemogućí Bog, koji je i Adama stvorio na sliku i priliku svoju.

Kod stvarjenja Evina i u naredbi braka Bog je natuknuo drugu tajinstvenu sliku, koju je tek Spasitelj u Novom Zavjetu po sebi i po apostolu Pavlu u potpunom svijetlu objavio i razjasnio, jer se prije utjelovljenja Sina Božjega dotična divna ideja Božja o životnoj zajednici između Boga i ljudi, točn je između Krista i Crkve, ne bijaše još posve oživotvorila. Bog je u beskrajnoj dobroti svojoj htio da se mi-

lostivo prikloni ljudima, da se s njima što uže sjedini, da postane pravi Emanuel, Bog s nama. Pogotovo, kad je od vijeka unaprijed vidio bijedu griješnog roda ljudskoga, htio je da „preko svake mjere izobiluje milost, gdje je obilovao grijeh“. Zato je s narodom odabranim sklopio zavjet, što ga sam već u starozavjetnim proročanstvima nebrojeno puta prikazuje pod slikom tajinstvenog (mističkog) braka; a na divni način izvršio je zavjet u djelu otkupljenja i u divnoj zajednici između Krista i Crkve, u jedinstvu mističnog tijela njegova.

Iz otvorenog boka i Srca Spasiteljeva izišla je Crkva, što su je po tumačenju svetih otaca krv i voda kao simboli glavnih sakramenata znamenovale. Po tajinstvenoj inkorporaciji našoj u Kristu, započetoj u sakramentu krsta te dalje razvijenoj i utvrđenoj u Euharistiji i drugim sredstvima milosti, dolikovalo je, da bude „sve i u svemu Krist“, da „se obnovi sve u Kristu“, da se Krist rodi u nama, a mi da se preporodimo u njemu, da se Krist ukorijeni, utvrdi, raste i ostane u nama, a mi u njemu, dok ne dodemo svi kao živi udi tajinstvenog tijela njegova do savršene mjere i punine dobi Kristove.

Stoga, imajući ovaj uzor na umu, „Gospod Bog posla na Adama tvrd san; a kad on zaspao, uze jedno od rebara njegovih i mjesto njegovo popuni mesom. I sagradi Gospod Bog od rebra, što ga uze Adamu, ženu i dovede je k Adamu.“ Jedinstvo svega roda ljudskoga imalo se na taj način postići kao slika i sjena savršenog jedinstva Krista i Crkve u tajinstvenom tijelu njegovu. To je Bog također objavio, najprije proročkim načinom po prvom Adamu, a kasnije kud i kamo jasnije po drugom boljem Adamu — po Kristu. Videći prvi put Ewu, Adam nadahnut odozgor reče: „Sada eto kost od kostiju mojih i meso od mesa mojega; ova će se zvati čovječica, jer je od čovjeka uzeta. Tako će ostaviti čovjek oca svojega i mater svoju, pa će prionuti za ženu svoju, i bit će

dvoje u tijelu jednom.“ Tu imademo prvobitnu naredbu braka sa strane Božje.

Kad su farizeji pitali Isusa, da li je slobodno čovjeku otpustiti ženu iz kojegagod razloga, on im odgovori: „Zar niste čitali, da je onaj, koji je u početku stvorio čovjeka, muža i ženu stvorio ih? i rekao: Zato će čovjek ostaviti oca i mater svoju...“ Spasitelj posve usvaja tajinstvene riječi Adamove kao riječi od Boga nadahnute pa iz njih dokazuje prvobitnu naredbu nerazrješivog braka po samom Bogu: „Što je dakle Bog sastavio, čovjek neka ne rastavlja“ (Mat. 19, 3—6.; Mark. 10, 6.—9.). Istina, u Starom Zavjetu, koji je oskudijevao svemožnom milošću Kristovom pa ipak vrijedio za ljude, što su obilovali grijesima i neurednim strastima, Bog je „poradi tvrdoće srca“ njihova, biva da ukloni veća zla, dopustio Židovima puštati žene svoje; „ali iz početka nije bilo tako“ (Mat 19, 8.). Uzorni brak, kako ga je sam Gospod Bog već u raj u prije prvoga grijeha Adamova naredio, bio je jedinstven i nerazrješiv. Prvi, koji je prekršio taj zakon Božji i „uzeo dvije žene“, bijaše bezbožni Lameh, potomak bratoubojice Kaina (1. Mojs. 4, 19.).

Krist je svemožnom milošću svojom oduzeo tvrdoću srca od svih ljudi dobre volje i olakšao im teške dužnosti bračnog života. Ali je zato također za sve kršćane proglasio apsolutnu nerazrješivost ovršenog valjanog braka, u koliko naime ovršeni brak kršćana ima biti što vjernija slika ljubazne i nerazdružive zajednice između Krista i Crkve i jedinstva njihova, oživotvorenog najprije u tajni Utjelovljenja te dalje razvijenog po kreposti presvete Euharistije. „A ja vama kažem: Ako koji pusti ženu svoju, osim za preljubu, i oženi se drugom, čini preljubu; i koji puštenicu uzme, čini preljubu“ (Mat. 19, 9.).

Dapače iz nadahnutih riječi apostola Pavla Efežanima (5, 22—30) po tumačenju svetih Otaca znamo,

da je valjana kršćanska ženidba „velika tajna, obzirom na Krista i Crkvu“, i to u dvostrukom smislu: 1° kao mistička slika nerazdružive zajednice između Krista i Crkve“, i 2° kao milosna i sakramentalna tajna Novoga Zavjeta, koja po samoj naredbi Kristovoj daje sakramentalne zvanične milosti, ukoliko je upravo slika i odsjev najmilosnije sveze između Krista i Crkve. A ovaj je sakramentalni značaj kršćanskom braku tako bitan, te se valjani kršćanski brak ne da više ni pomisliti bez sakramentalnog dostojanstva, jer je Krist sam valjani bračni ugovor kršćanskih supruuga uzdigao do časti novozavjetnog sakramenta.

Kršćanski brak nije dakle nipošto „puka svjetska stvar poput jela i pila“ (Luter), a kamo li puko uživanje, ovisno o tobožnjim „reformama“ ili zloporabama ljudskim, nego je doista „škola požrtvornosti i samoodricanja“, kako ga je prema nauci Kristovoj krasno ocrtao apostol Pavao u prvoj poslanici Korinćanima (7, 1—17.) i osobito u listu Efežanima. Ali ne samo kao škola uzajamne požrtvornosti i odricanja brak ima „ostvariti kršćanstvo“, već i glavna i sporedna svrha kršćanskog, dobro uređenog braka unapređuje kršćanstvo, što apostol Pavao ponovno ističe, gdje veli n. pr. (1 Tim. 2, 15.): „Žena će se spasiti rađanjem djece, ako ustraje u vjeri . . .“ I opet: „Bolje živjeti u braku, nego gorjeti“ u vatri neobuzdanih nečistih požuda (1. Kor 7, 9.). U bračnom životu po nauci sv. Pisma i Crkve, slično kao i u staležu djevičanstva, sve, upravo sve može biti zaslužno za nebo, dakle bez grijeha i bez svojevoljne neurednosti, kako to dokazuje sveti život mnogih oženjenih svetaca i udatih svetica; samo što ovaj ženidbeni stalež po sebi redovito donosi sa sobom mnogo više rastresenosti, napasti i prigoda grijешnih, kojima ipak svaki može odoljeti uz milost Božju. Daljna je posljedica ženidbenoga staleža, što supruzi nesu svoji u mnogom pogledu, nego su upravo vezani uzajamnim duž-

nostima doživotnim pa zato i mnogim patnjama i tjeskobama izvrgnuti (1. Mojs. 3, 16; 1. Kor. 7, 28.), koje ima ublažiti uzajamna ljubav i vjernost uz posebne sakramentalne i staleške milosti.

Silno se neznanje krije u tvrdnji, da po kršćanskom shvaćanju „nema ljubavi u braku“. Kako uzvišeno govori apostol Pavao baš o ženidbenoj ljubavi! »Žene«, kaže, „neka su podložne muževima svojim kao Gospodu; jer je muž glava ženi, kao što je Krist glava Crkvi, on i spasitelj tijela svoga, t. j. Crkve. No kao što je Crkva podložna Kristu, tako i žene svojim muževima u svemu. Muževi, ljubite svoje žene, kao što i Krist ljubi Crkvu i sebe predade za nju, da je posveti, očistiv je kupanjem vodenim u riječi života (krsnog obreda), da sebi prikaže Crkvu slavnom, bez ljage ili mrske ili takoga čega, nego da bude sveta i neokaljana. Tako i muževi moraju ljubiti svoje žene kao svoja tjelesa; tko ljubi svoju ženu, sebe samoga ljubi. Jer nitko nije nikad mrzio na svoje tijelo, nego ga hrani i njeguje, kao i Krist Crkvu; jer smo udi tijela njegova, od mesa njegova i od kostiju njegovih“ (Ei. 5, 22—30.). U potvrdu te istine i apostol spominje gore navedene riječi Adamove i Kristove o naredbi braka u raju te nadovezuje značajnu primjedbu: „Tajna je ova velika; a ja govorim obzirom na Krista i na Crkvu“.

Već se iz ovoga, što dosad rekosmo, jasno razabire, kako je skroz krivo prikazao kršćansku nauku o braku pisac „Jugoslavenske njive“, kad na pr. kaže, „da je brak oprečan ideji kršćanstva“, da je ekzistencija strasti u čovjeku motiv t. zv. istočnoga grijeha“, da „čovjek osjeća ovaj život kao grijeh“, da „za viši život nema strasti mjesta“ i t. d. Tu čovjeku i nehote dolazi na um ona Chwolsonowa „11. zapovijed Božja“: „Ne piši o stvarima, kojih ne znaš i kojih nisi temeljito proučio“.

TREĆA SLIKA BOŽJA U DJEVIČANSTVU.

Kršćanski roditelji u braku donekle nasljeduju Gospoda Boga Stvoritelja, koji se njima služi kod rađanja i uzgajanja djece. Ali roditelji djeći svojoj ne daju niti mogu dati besmrtnu dušu. Nju neposredno stvara Bog iz ničesa, kao što je udahnuo duh i prvom čovjeku. Ako je već zakoniti brak slika ljubezne zajednice između Boga i ljudi i stvaralačke djelatnosti Božje, to je Bogu za volju zavjetovano savršeno djevičanstvo kud i kamo uzvišenija slika iste ljubazne zajednice i divno nasljedovanje samoga Oca nebeskoga, gdje od vijeka rađa Sina svoga istobitnoga, što ga dalje i djevičanskim načinom po Duhu Svetom utjelovljuje najprije u Djevici Mariji kod ulaza njegova na ovaj svijet, zatim i u Djevici Crkvi po duhovnom preporodu vjernika i proširenju te rastu tajinstvenog tijela njegova.

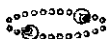
Ova je slika tako uzvišena, te ju Bog u Starom Zavjetu nije ni opširnije spomenuo, već ju je kadšto samo natuknuo (Is. 7, 14.; 66, 9. itd.). Kraj svega toga spada i ova slika među temeljne ideje Božje, izražene u stvorenom svijetu; a pogotovo u Novom Zavjetu ova je ideja djevičanstva od osobitog zamašaja za svu ekonomiju spasenja Kristova. Stoga i Spasitelj tako uzvišeno govori o djevičanstvu: „Ne shvaćaju svi te riječi, do oni, kojima je dano; jer . . . ima uškopljenika, koji su sami sebe uškopili poradi kraljevstva nebeskoga; tko može shvatiti, neka shvati!“ I apostol njegov slično govori: „Obzirom na djevice nemam zapovijedi Gospodnje; nego da je m s a v j e t . . . Jesi li se privezao za ženu, ne traži, da se razriješi; jesi li odriješen od žene, ne traži žene. Ako li se oženiš, nisi sagriješio; i djevojka, ako se uda, nije sagriješila; ali će imati takovi nevolje tjelesne . . . Koji je oženjen, brine se za svjetsko, kako će ugoditi ženi, pa je razdijeljen. I neudata žena i djevojka misli na Gospodnje, da bude sveta tijelom i duhom u Kristu Isusu Gospodu našem . . .“ (1 Kor. 7, 25. ss.) Apo-

stol završuje tu pouku značajnim riječima: „Ko udaje djevicu svoju, dobro radi; a tko je ne udaje, bolje radi“. Ovo dakako ne vrijedi apsolutno, nego redovito i poprijeko. U posebnim slučajevima može biti za koju osobu bolje, da se oženi ili udade, kako to isti apostol ističe (1 Kor. 7, 9; 1. Tim. 5, 14.). Stalež djevičanski kao takov više nas sjedinjuje s Bogom i više nas osposobljuje za ostvarivanje ideala kraljevstva Božjega i upravo zato djevičanskom staležu Spasitelj obećaje veću nagradu vječnu (Mat. 19, 29; Otkriv. 14, 4).

Sarajevo.

Ivan P. Bok D. I.

U MIJEĆE MOLITVE. (ARS ORANDI).

Napisao Msgr. de MATHIES.

Prevodi BOGOLJUB STRIŽIĆ.

Emanuel, naš vidljivi Bog.

IV.

Čovjek imajući dušu i tijelo nije čisto duhovno biće. Njegove misli prate osjetne predodžbe. Čovjek stoga opći s Bogom na svoj ljudski način. Čovjek ne može da misli na najviše duhovno biće, na Boga na posve duhovni način. On si predočuje Boga i njegova svojstva osjetno. Zove Boga kraljem, zakonodavcem, sucem, učiteljem, prijateljem, ocem, zaručnikom. Čovjek govori o Božjem gnjevu, njegovoj milosti i praštanju, kao da bi Bog mijenjao svoje misli i svoja svojstva. Čovjek kao čovjek ne može da drugačije opći s Bogom; pa i Bog u svojoj objavi, naročito u Sv. Pismu, dolazi čovjeku ususret, govori s njim na čovječju i dopušta, da ga čovjek svojim mislima shvaća duhovnoosjetno.